

SEBESTYÉN KÁLMÁN

A ROMÁNIAI MAGYAR NÉPI SZÖVETSÉG BELSŐ ELLENZÉKÉNEK FELSZÁMOLÁSA. A DECSY-ÜGY

Tanúk, tények, dokumentumok

A Magyar Népi Szövetség történetéről szintézis még nem jelent meg. A historikus feladatát megnehezíti az a tény, hogy a romániai magyarság második világháború utáni érdekképviseleti szervezetének irattára az MNSZ 1953. évi feloszlata után a Securitate birtokába került, és e rendkívül értékes forrásanyag sorsa mind a mai napig ismeretlen. A publikálásra került munkák elsősorban az MNSZ sajtójában megjelent írásokra, emlékiratokra, magánlevelekre stb. hivatkoznak. Ez az oka annak, hogy a MNSZ-ről vázolt kép gyakran ellentmondásos, sok a fehér folt, a megválaszolatlan kérdés.

Az MNSZ történetének fehér foltjai közé tartozik a szövetség belső ellenzékének 1946. évi fellépése és annak felszámolása. Az alábbiakban erről a belső harcról írunk, elsősorban néhány olyan eredeti dokumentum alapján, amely elkerülte a megsemmisülést és a történész szerző tulajdonában van.

Utak, tévutak

Az 1944. augusztus 23-i romániai fordulat jelentős katonai és politikai változásokat hozott az ország életében. 1944. október 16-án a Magyar Dolgozók Szervezete (MADOSZ), a két világháború közötti romániai baloldali magyar nemzetiségi szervezet Kurkó Gyárfás vezetésével országos értekezletet tartott, és nevét Magyar Népi Szövetségre változtatta. Az MNSZ vállalta a MADOSZ politikai örökségét és csatlakozott az ún. demokratikus pártokat tömörítő Országos Demokrata Arcvonalhoz (ODA). A szervezet elsődrendű célja a magyarság kollektív jogvédelmét szavatoló nemzetiségi törvény megalkotása és alkotmányba foglalása volt. Az MNSZ az 1945. március 6-án megalakult Dr. Groza Péter vezette ODA-kormányt és a Román Kommunista Pártot tekintette legfőbb szövetségésének.

Az MNSZ az első időszakban – elsősorban a baloldal támogatásával – jelentős politikai sikereket ért el. Akkor még kevesen gondolhattak arra, hogy az agresszív román nacionalizmus néhány év múlva megsemmisíti ezt a baloldali nemzetiségi szervezetet is.

Az első nagy kudarc az MNSZ-t Erdély jövőjének kérdésében érte. 1945. november 15–18-án Marosvásárhelyen összeült a szervezet vezetőtestülete, az ún. százas intézőbizottság. Az ülésen részt vett Vasile Luca, az ODA főtitkára, Petru Groza miniszterelnök, Szenkovics Sándor, az Országos Szakszervezet egyik vezetője. A román politikusok a *párizsi békekonferencia döntése előtt* azt kérték, hogy az MNSZ a romániai magyarság nevében jelentse ki, hogy Romániához kíván tartozni.

A százas intézőbizottságra óriási nyomás nehezedett, a feszült légkört pontosan jellemezte Vasile Luca beszédének hangneme, aki Katona Szabó István emlékezete szerint a következőket mondta: „Itt Erdélyben különböző jelszavakat dobnak be a magyar

reakció sok a világreakció szolgálatában... akik fasiszták voltak... vissza akarnak területeket csatolni a fasiszta (sic!) Magyarországhoz.”¹

Balogh Edgár emlékirata más formában idézi Vasile Luca szavait: [Luca] „...figyelmeztette az MNSZ vezetőségét azokra a reakciós elemekre, amelyek a magyar népi egység leple alatt a román demokráciával való szövetség aláadásán fáradoznak... Szóval: azokkal a béketárgyalásokat megelőző sugalmazásokkal szemben, amelyek egyelőre megnevezhetetlen elemek részéről Erdély újrafelosztását remélték.”²

A Marosvásárhelyt elfogadott nyilatkozat a következőképpen fogalmazott: „Tudatában vagyunk annak, hogy az erdélyi nemzetiségi kérdés megoldása nem határkérdés, hanem a demokrácia megerősödésének, a nemzeti jogegyenlőség tényleges megvalósításának, a határok feloldásának kérdése...”³ „Mi nem hisszük, hogy Erdély kérdését – mondta Kurkó Gyárfás az értekezlet befejezésekor – kitelepítéssel vagy szétdarabolással lehetne megoldani... A magyarságot ért sérelmek kiküszöbölése csakis a román demokráciával való szoros barátságban érhető el.”⁴ Az MNSZ nyilatkozata szerint a határkérdés eldöntése a nagyhatalmakra tartozik, de a szövetség tiltakozott azellen, hogy Erdélyt kettéválasszák. Ezáltal önként lemondott a határok megváltoztatásáról és a Romániához való csatlakozás óhaját fejezte ki.

1946. szeptember 2-án Gheorghe Tătărescu román külügyminiszter a párizsi béketárgyaláson felhasználta az MNSZ nyilatkozatát, idézte szövegét, mint az erdélyi magyarság döntő többségének a véleményét, amely a román állam keretén belül kíván élni.

Erről írta Beke György: „Nemigen van történelmi példa arra, hogy egy nemzeti terület saját anyanemzete ellen foglalt volna állást.”⁵ (Magyarország a párizsi béketárgyalásokon ugyanis ún. „partiumos” javaslatában határmenti magyar lakosságú területek átengedését kérte.)

Az MNSZ százas bizottságának nyilatkozata megdöbbenette az erdélyi magyar közvéleményt. Márton Áron, Erdély katolikus püspöke elsőként érezte, hogy cselekednie kell. 1945 decemberében erdélyi magyar személyiségek bevonásával megkezdte egy, a békekonferenciához intézendő memorandum kidolgozását, 1946. január 28-án pedig a tárgyban levelet intézett Petru Groza miniszterelnökhöz.⁶ Ebben kifejtette, hogy a trianoni igazságtalan döntés után, az újabb döntés meghozatala előtt ne csak az MNSZ, hanem a magyar nép is hallgattassék meg. Erdély jövője a magyarság összességének létfontosságú kérdése, önkéntes felajánlással területi lemondásba belemenni semmilyen szervezetnek nincs joga.

1945. december 25-én a Román Szociáldemokrata Párt Magyar Bizottsága kiáltványt tett közzé, amelyben az MNSZ-t a valóság elhomályosításával, megalkuvással vádolta.

A belső ellenzék fellépése

A marosvásárhelyi nyilatkozat után kialakult helyzetben az MNSZ belső ellenzéke – mely elsősorban ismert értelmiségiekből állt – elérkezettnek látta az időt, hogy a régi MADOSZ ultrabalos vezetőit eltávolítsa a szervezet éléről, és annak irányítását – az erdélyi magyar társadalom igényének megfelelően – szélesebb alapokra helyezze. Az ellenzék fellépésére 1946. január 28-án a Kolozsvári Magyar Színházban tartott nagygyűlésen került sor, amelyet az MNSZ azért hívott össze, hogy a szervezetben kialakult helyzetet megoldja és a vezetőséget kibővítsé.

Az ellenzék vezérszónoka, Dr. Decsy István ügyvéd napirend előtti felszólalásában *szó szerint* a következő beszédet mondta:

„Ezelőtt egy héttel a helyi tagozat értekezletén alkalmam volt rámutatni a magyar egység alapfeltételeire. Az erdélyi magyarság népképviselőtének bírnia kell az erdélyi magyar nép bizalmát.

Örömmel tapasztalom, hogy a Magyar Népi Szövetség fontosnak tartja a bizalom megnyilvánulását, és ezért Erdély-szerte gyűléseket hívott össze, ma éppen itt Kolozsváron. Megelégedéssel állapítom meg, hogy Demeter János elnök testvérünk is megnyitó beszédében ezt fontosnak tartja és az egység szükségessége mellett tett hitet.

A mai gyűlésre megtisztelő az, hogy jelen van és felszólal Kurkó Gyárfás, a Népiszövetség országos elnöke. Éppen ez a körülmény teszi szükségessé napirendi javaslatomat. Ti. az országos elnök testvér nyilván ismertetni fogja a Magyar Népi Szövetség politikai programját és a népgyűléstől azt várja, hogy a bizalmi kérdésben nyilatkozzék.

Ma az erdélyi magyarság létkérdése, a magyar egység megteremtése!

E célból tisztelettel kérem az elnök testvért, hogy mielőtt tervezett beszédét elmondaná, adjon a tényeknek megfelelő felvilágosítást a következő kérdésekben.

A »Világosság« tegnap számában azt olvassuk: hosszas vita után a marostordamegyei intéző és végrehajtó bizottság arra az elhatározásra jutott, hogy az egység könnyebb megvalósítása érdekében lemond és az új vezetőség megválasztásáig az ügyek vezetését egy ideiglenes bizottságra ruházza.

Tehát Marostorda megyében az egység megteremtése érdekében elkerülhetetlen volt a vezetőség lemondása, pedig ennek a sorából többen tagjai az országos intéző bizottságnak és egy tagja az országos végrehajtó bizottságnak is – Benke Pál –, akinek gyászos tetteiről még sokat fogunk hallani.

A »Világosság« tegnap számában azonban nem olvasunk a háromszéki magyarság hasonló vezetőségi üléséről. Szükségesnek tartom erre is föl hívni az elnök testvér figyelmét, hogy ott a vezetőségnek nem kellett lemondania, mert Háromszéken a vezetőség, a magyar egységet képviseli, ellenben határozati javaslatot fogadott el és úgy határozott, hogy a magyar egység megteremtésének előfeltétele az országos száz-tagú intézőbizottság és az országos végrehajtó bizottság haladéktalan lemondása, vagyis országos viszonylatban az, ami Marostordában történt.

Kérem az elnök testvért, hogy ebben a kérdésben nyilatkozni szíveskedjék.

A »Világosság« tegnap számában továbbá azt olvassuk, hogy a Szilágy vármegyei magyarság kiküldöttei forró hangulatban tettek hitet a magyar egység szükségessége mellett. Ebből ugyan sokat nem érthetünk, de ma már Erdély minden vármegyéjében tudják, hogy éppen a Szilágy vármegyei tagozat volt az első, amely indítványozta az országos kongresszus összehívását, hogy a Magyar Népi Szövetség országos vezetőségét olyanul lehessen kicserélni, amely maradéktalanul képviseli az erdélyi magyarság politikai felfogását és demokratikus egységét.

A »Világosság« sok mindenről nem adott számot, amit az elnök testvérnek tudnia kell!

Udvarhely vármegyében a megyei elnöki tisztségből kitették Kiss Gyulát, aki ma is, az elnökségből való kipenderítése után az országos végrehajtó bizottságnak tagja.

Szatmár vármegyéből 150 felelős személy aláírásával felszólítás érkezett az országos vezetőséghez, hogy mondjon le és ezzel tegye lehetővé a magyar egység kibontakozását.

Tudunk még más jelenségekről is. Az elmondottak már eléggé mutatják a helyzetet. Nem indokolatlan tehát az a kérésünk, hogy az elnök testvér adjon magyarázatot: az országos vezetőséget mi féle érdek vezeti, amikor mint a »Világosság« tegnap számban is a magyar egységet mint szervezeti ténytet állítja a magyar közvélemény elé, amikor az erdélyi magyarság a Magyar Népi Szövetségben aktiváló egyes politikai vezetők merev magatartása miatt ma még ezt az egységet megvalósítani nem tudja.”⁷

A gyűlésen történekről Katona Szabó István a következőket írta: „Az ellentét akkor robbant ki, amikor a központ által előirányzott vezetőségi bővítési kampányra került sor. Az országos vezetőség ezt úgy képzelte el, hogy az általa javasolt lista alapján bővítsék ki az egyes szervezetek vezetőségét, s ezt nyilvános tömeggyűlésen szavazzassák meg. Erre azért is szükség volt, mert nem egy szervezetben – s ez kezdett tömegjelenséggé válni – nemcsak kibővítés történt, hanem az egész előző vezetőség lecserelése... s így félt volt, hogy a régi MADOSZ-gárda kikerül a vezetőségből, Kolozsvárt ugyanis... amikor a gyűlésen bejelentették a javasolt kibővített új vezetőséget, botrány tört ki, és a teremben röpcédulákat szórtak szét, amelyeken más nevek voltak felsorolva, mint akiket a felsőbb vezetőség javasolt.”⁸

Balogh Edgár emlékirataiban részletesebben, de egészen más hangnemben írt a nagygyűlésről: „Az ellentét ott pattant ki, amikor a nagygyűlésen Decsy István ügyvéd, mint az ellenzék vezérszónoka javaslatot tett »napirend előtt«, s nem kért sem többet sem kevesebbet, mint az MNSZ országos vezetőségének azonnali lemondását s új vezetőség választását egy sürgősen összehívandó kongresszuson... Nagy Géza tanár kifogásolta, hogy a százas intézőbizottság marosvásárhelyi kiáltványa »homályosan fogalmazott«, Asztalos Sándor ügyvéd a tények nem ismeretében odáig ment, hogy az EMGE tönkretételével vádolta meg az MNSZ vezetőit... A legmesszebb Hun Nándor orvos ment demagógiában, az MNSZ vezetőségét »maroknyi tudatlan csoport«-nak titulálva, amely »fasiszta módon« nem enged szóhoz jutni egyeseket.”⁹

A kolozsvári nagygyűlésre és az azt megelőző eseményekre utalás történik Márton Áron püspök Grozához írott levelében is. „Az MNSZ vezető emberei... olyan tartalmú politikai nyilatkozatot kockáztattak meg, melyek a magyarság egyetemében élénk tiltakozást váltottak ki.”¹⁰ Mindezek következtében a magyar tömegek a Magyar Népi Szövetséggel mind élesebben szembefordultak, és annak vezetőit a legsúlyosabb vádakkal illetik. „Az MNSZ ennek ellenére igyekszik pozícióit megtartani, de az eszközök, amelyeket ennek érdekében éppen ezekben a napokban alkalmazásba vett, a terror jegeit viselik magukon.”¹¹

Az elhangzott Decsy-beszéd után az ellenzék fellépését többen „a reakciók galád támadásának” minősítették, a vezetőség pedig fegyelmi eljárást rendelt el a szervezők ellen. Kurkó Gyárfás „leleplezte a haladó demokrácia támadóit”, a történeteket nemzetközi viszonylatok közé helyezte: „Az MNSZ bomlasztása... sem szolgál mást – hangsúlyozta –, mint az angol reakciók körök (Churchill) támogatását hatalmas szomszédunk, a népeinket felszabadító Szovjetunió ellen.”¹² Balogh Edgár az elnök beszédével kapcsolatban megjegyezte: „Talán ezek a kemény szavak is hozzájárultak ahhoz a belátáshoz, mellyel a százas intézőbizottságban helyet foglaló ellenzékiek elhagyták a munkát gátló obstrukciót... némi viták után a közös határozatok eltörpítettek minden belső megosztást.”¹³

A valóságban Decsy István az MNSZ válságának demokratikus megoldása érdekében tett még egy kísérletet, 1946. február 1-jén levélben fordult Kurkó Gyárfáshoz és

Demeter Jánoshoz, amelyben újjólag kifejtette álláspontját. Levelében szó szerint a következőket írta:¹⁴

„Kurkó Gyárfás úrnak,
a Romániai Magyar Népi Szövetség Országos Elnökének.

Kolozsvár
Majális utca 22.

A Népiszövetség helyi tagozatának f. évi január hó 19-én tartott értekezletén, világosan és félremagyarázhatatlanul kijelentettem, hogy az erdélyi magyarság politikai egységének megteremtését a magyarság létkérdésének tekintem. Az egység megteremtését annyira fontosnak tartom, hogy e cél érdekében mindent el kell követnünk.

Ugyanakkor rámutattam az egység megvalósításának alapfeltételeire is.

Ennek rendjén hangsúlyoztam, hogy az egységet a Népiszövetség keretén belül kell megvalósítani. Ennek feltétele az, hogy a Népiszövetség vezetősége alakuljon át olyan formában, hogy az kifejezője legyen az erdélyi magyarság minden rétege politikai fel fogásának és demokratikus egységének. Ezen átalakításra azért van szükség, hogy a Népiszövetség kebeléből leszakadt hatalmas tömegeket visszaszerezhessük. Az egység nem csak papírforma szerint valósítandó meg, hanem úgy, hogy az egy élő valóság legyen.

Ezt az átalakítást koalíciós megoldással kell végrehajtani ugyanazon módszerrel, ahogy Európa szerte megoldották a politikai válságokat. Ha ez a módszer bevált Európa több államában, miért ne válna be a mi kis erdélyi magyar életünkben, ahol az egységet kivételes politikai helyzetünk parancsolólag írja elő.

Elmondott beszédemben nem tértem ki a Népiszövetség vezetőinek politikai és szervezési tévedéseire egyrészt azon megfontolásból, hogy ezzel ne nehezítsem meg az egység kibontakozását; másrészt pedig, mert egy ilyen kínos kérdés megvitatására a nyilvánosságot nem tartottam alkalmasnak. – Egyébként is a hibákra vezetőségi gyűlésen már több ízben rámutattam.

Állásfoglalásomra válaszul az értekezlet végén tartott beszédemben személyemben támadtál meg. A támadást méltánytalannak tartottam, de akkor úgy éreztem, hogy ezt nem rossz szándékkal tetted.

F. hó 28-án tartott tagozati népgyűlésen, amikor újjólag rámutattam a magyaregység szükségességére azzal válaszoltál, hogy megismételted korábbi, személyem elleni támadásodat.

Rövid napirendi javaslatomban mint országos elnöktől felvilágosítást kértem a vidéki tagozatoknál felmerült ellentétekről, amelyek megakadályozzák az egység létrejöttét. Megnyugtató válasz helyett azonban – amit az országos elnöktől a jelenlevők velem együtt jogosan elvártak volna – személyemben ismét megtámadtál.

Leszögezni kívánom, hogy alispáni megbízatásomat nem azért utasítottam vissza, mert a fizetés nem kielégítő, vagy itthon mint ügyvéd többet keresek. Ez az indokolás a tények teljes meghamisítása! Ez már csak azért sem állhat meg, mert jól tudod, hogy 7 hónapi fogságomból akkor tértem vissza és ügyvédi gyakorlatomat még meg sem kezdtem.

Tiltakozom a valóságnak meg nem felelő támadás ellen és azt a leghatározottabban visszautasítom.

Napirendi javaslatomban feltett kérdésekre a Magyar Népi Szövetség országos elnökétől nem ilyen választ vártam.

Elvárom, hogy a Magyar Népi Szövetség elnöke – már az általa képviselt intézmény tisztasága érdekében is – megtalálja a módját annak, hogy a személyemet a nyilvánosság előtt ért alaptalan vád megfelelő módon megcáfoltassék. Levelem célja nem csupán annyi, hogy e személyes ügyben szót emeljek, hanem rámutatni arra, hogy az az út, amelyen elindultál a magyarság egységének megvalósítására alaptalan vádaskodások és merev elzárkózó magatartás mellett az erdélyi magyarság egysége teljes szétzilálásához vezet.

Remélve azt, hogy a Magyar Népi Szövetség vezetősége is be fogja látni az erdélyi magyarság demokratikus egysége megvalósításának egyetlen lehetséges útját, kifejezem azt a reményemet, hogy a közös munka lehetősége még ki fog alakulni.”

A levél másolatát Decsy István elküldte Demeter Jánosnak, a kolozsvári szervezet elnökének is. A levélre válaszként Decsy Istvánt kizárták az MNSZ tagjainak sorából. Balogh Edgár emlékezete szerint azonban a belső ellentétek rövidesen feloldódtak: „A Kolozsvárt kizárt Decsy István – írja – egyenesen Kurkó Gyárfáshoz fordult, s levelében kijelentette, hogy semmiféle szervezethez nem kíván tartozni, mert az a véleménye, hogy »a romániai magyarság csak a Magyar Népi Szövetség keretében vívhatja meg az egyenjogúságára irányuló küzdelmét.«”¹⁵

Balogh Edgár az 1946. február 1-jén írt bíráló hangvételű Decsy-levelet nem említi, csak a november 5-én fogalmazott második, valóban lojális levélre emlékszik, amelyet az ellenzék vezetője akkor írt, amikor az MNSZ demokratikus átalakítása már megvalósíthatatlannak tűnt. A történelmi hűség kedvéért a második levelet is szó szerint közöljük.¹⁶

„Kurkó Gyárfás úrnak,
a Romániai Magyar Népi Szövetség Országos Elnökének.

Kolozsvár
Regina Maria utca

Igen tisztelt Elnök Testvér!

A mai történelmi helyzetben, mely a romániai magyarságtól a demokrácia melletti egységes állásfoglalást követeli meg, kötelességemnek tartom az alábbiakat szíves tudomásodra hozni:

A MNSZ keretében és azonkívül is nyílt és tisztaszándéktól vezetett harcot igyekeztem folytatni az itt élő magyarság demokratikus politikai egységének kialakítása érdekében.

Az idő távlatából vizsgálva a küzdelmek lefolyását be kell látnom, hogy ennek rendjén magam részéről történtek hibák és nem egy sajnálatos félreértés is. Sajnálom, hogy nyílt fellépésemet egyesek félre magyarázták, alkalmul használták fel, hogy a MNSZ ellen, mint szervezet ellen indítsanak támadást.

A MNSZ a vita hevében arra a lépésre szánta magát, hogy a tagok sorából töröljön. Ez annál is inkább sajnálatos, mert a politikai vita ellenére a magam részéről igen is szükségesnek tartottam a MNSZ-t mint nemzetiségi szervezetet és soha sem gondoltam arra, hogy a tagok soraiból kilépjek, vagy bármilyen más politikai szervezetben folytassak küzdelmet az itt élő magyar nép érdekeiért. Amint a múltban is úgy ma is az a véleményem, hogy a romániai magyarság csak a MNSZ keretén belül vívhatja meg egyenjogúsítására irányuló küzdelmét.

Ma, mikor évekre szólóan kell döntenie népünknek a politikai képviselet kérdésében, erkölcsi kötelességemnek tartom, hogy ez úton szíves tudomásodra hozzam álláspontomat: A politikai vitáknak e nagy erőpróba előtt meg kell szünniök és minden magyar erőnek a demokrácia jegyében testvéri kezet kell nyújtania egymásnak. A magyarságnak a választásokon tanúsítandó magatartásával bizonyítania kell, hogy együtt halad a román demokráciával. Csak így védekezhetünk azok ellen a reakciós törekvések ellen, melyek népünk sorait meg akarják bontani és egyes vidékeken népünk demokratikus érdekeivel ellentétben álló irányban akarják terelni.

Élet és halálkérdés számunkra az, hogy népünk minden egyes tagja a demokrácia mellett foglaljon állást az országos választásokon és minden erejével támogassa a MNSZ választási harcát.

Végül legyen szabad kijelentenem, készséggel ajánlom fel szaktudásomat a romániai magyarságnak a jogegyenlőségért vívott küzdelmében.”

Decsy Istvánt azonban az MNSZ-be nem vették vissza, és a támadások később is folytatódtak ellene.

Fordulat a nemzetiségi politikában

1947 tavaszán jelentős változás következett be Románia nemzetiségi politikájában. A párizsi békeszerződés aláírása után a román nacionalizmus mind agresszívebbé vált, és az MNSZ-t is mind erősebb támadások érték.

A népfrontos politika végét *Vásile Lucának* „*A romániai magyarság útja*” című cikke jelezte, mely a kolozsvári „Igazság”-ban 1947. május 22-én jelent meg. A cikk bírálta az erdélyi magyarság ún. „elszigetelődési tendenciáit”. Ezt követően az MNSZ Országos Végrehajtó Bizottsága – bizonyára felsőbb utasításra – elítélte az „elvtelen magyar egységet”, és elhatározta a szervezet megtisztítását a „reakciós, népellenes elemektől”. 1947. június–július havában a megyei és városi szervezetekben kemény kézzel végrehajtott tisztogatás folyt.

Az MNSZ-ből kizárt Decsy Istvánt újabb támadások érték. 1947. június 28-án „*Még mindig Decsy Pista?*” címen közölt rágalmazó névtelen cikket a Világosság. A Kolozsvári Katonai Törvényszéken Unghváry Sándor folyamatban lévő perének kapcsán Decsyről a következőket írta a lap: „A politikai fajankó, zsúrfiú Decsy közelről érdekelve volt Unghváry székelyföldi akcióiban és a lövétei gyilkosságban is benne volt a keze.¹⁷ Decsy Pista a kongresszust megelőzően, mint a kalandor Unghváry bizalmasa végigutazta a Székelyföldet, izgatott és verbuvált az MNSZ ellen. Folytatta, amit a múlt évi, az Állami Magyar Színházban megtartott gyűlésen sikertelenül elkezdett a magyar nép demokratikus szervezkedése ellen. Sikertelenségük láttán... a többi reakciós kalandorral, Mikó Gáborral és társaival nyilván a magyarországi néparuló összeesküvők utasítására (sic!) elhatározták, hogy frontot változtatnak és visszakéredzkenek az MNSZ-be. Decsy Pista levelet írt az MNSZ elnökének, néhány meaculpázó sor után felajánlotta szolgálatait, ajánlkozása demokratikus harcunkban senkinek sem kellett.”

1947. június 30-án a támadások folytatódtak. A Világosság szerint Unghváry a magyarországi összeesküvők erdélyi ügynöke volt: „Egész Erdélyt behálózó titkos szervezetet fogott össze a külföldi reakcióval és a mániustákkal a romániai magyar nép ellen. »Pók«-nak hívták egymást az összeesküvők.” A cikk szerint kapcsolatban álltak a Magyar Közösség nevű titkos szervezettel, a gróf Teleki Géza vezetése alatt álló Erdélyi

Bizottsággal és a Kisgazdapárt összeesküvő elemeivel. „Titkos éjjeli találkozót tartottak – folytatta a cikk írója – Decsy István lakásán a Berde Mózes u. 2. szám alatt az EMKE, a Wesselényi Lövészegyesület embereivel, ahol részt vettek Unghváry, Decsy, dr. Csifó, Nagy László, dr. Mikó Gábor, Czeglédy.”

A Világosságban megjelent rágalmozó cikke válaszulva Decsy István 1947. június 30-án levelet írt Balogh Edgárnak, a lap felelős szerkesztőjének, visszautasította a koholt vádakot és a cáfolat megjelentetését kérte. A cáfolatra a lap felelős szerkesztője nem adott (adhatott) lehetőséget. Az alábbiakban szó szerint közöljük Decsy tiltakozó levelét:¹⁸

„Balogh Edgár úrnak,
A Világosság Felelős Szerkesztője
Kolozsvár

Kedves Edgár!

A Te felelős szerkesztésed alatt megjelenő »Világosság« utóbbi számaiban, ellenem minden tekintetben alaptalan támadást indított. Ezzel kapcsolatban, illetve a megjelent cikkekre vonatkozóan az alábbiakat van szerencsém szíves tudomásodra hozni és mint barátomat, – akivel annak idején az ellenállási mozgalomban politikai kapcsolatot tartottam fenn, és mint aki ebből az időből ismered politikai felfogásomat és meggyőződésemet, – arra kérlek, szíveskedj lehetőséget nyújtani, hogy akár jelen levelem alapján, vagy akár a későbbben közlendők szerint a Világosságban egy helyreigazító cikk jelenhessen meg.

A »Világosság« június hó 27-ki számában az Ungvári tárgyalással kapcsolatban megjelent cikkben foglalt azon vádra, miszerint én zavart keltő célzattal székelyföldi körúton voltam, a leghatározottabban tagadom, mert ilyen utat sohasem tettem.

A »Világosság« június hó 28-i számában »Még mindig Decsy Pista?« cím alatt ellenem felhozott és szerkesztője által alá nem írt cikkben foglalt összes vádakot a leghatározottabban visszautasítom és azokat kimondott koholmányoknak minősítem.

A cikk hangnemével nem kívánok foglalkozni, mert azzal minden olvasó tisztában van, hogy egy komoly politikai napilapban ilyen hangú cikkek helye nincsen.

Határozottan állítom azt, hogy az udvarhelyi kongresszuson történt eseményekkel kapcsolatban semmi féle tevékenységet nem fejtettem ki. Udvarhelyen életemben egyszer – 1939 évben – jártam ügyvédi minőségemben, de nem csak ott, hanem egyáltalán semmiféle székelyföldi körúton a kongresszust megelőzően nem jártam. Ennek következtében a kongresszus után történt sajnálatos lövétei eseményhez sincs semmiféle közöm. Ezt az ügyben lefolytatott hivatalos vizsgálat megerősíti. A fent említett cikkel kapcsolatban csak az felel meg a valóságnak, hogy a kolozsvári állami magyar színházban 1946. január hó 28-án megtartott népgyűlésen egy rövid tárgysorozati javaslatot tettem, melynek az volt a célja, hogy rámutassak a Magyar Népi Szövetség szervezeti hiányosságaira, melyben hitet tettem a magyar egység szükségességére mellett, kihangsúlyozva, hogy ezt az egységet a Magyar Népi Szövetség keretén belül látom megvalósíthatónak. (Beszéd szó szerinti tartalmát az ide mellékelt másolatban közlöm.)

A gyűlésen elhangzott beszédek hatása alatt kialakult sajnálatos incidensek után 1946. február 1-én levelet intéztem Kurkó Gyárfás országos elnök testvérünkhöz, mely-

ben hasonló képen kifejezésre juttattam a magyar egység szükségességét. (A levél másolatát mellékelem.)

Ezen tevékenységemre az indított, hogy ebben az időben a legnagyobb széthúzás és MNSZ ülésein teljes részvétlenség nyilvánult meg, melynek leküzdésére a MNSZ is – különböző helyeken – népgyűléseket hívott össze. Tehát ezt a tényt nem csak én, hanem maga a MNSZ is észlelte.

Miután a népgyűlésen elhangzott napirendi javaslatom miatt az azt követő napon megjelenő Világosság megtámadott és MNSZ kizárt tagjai sorából, elhatároztam, hogy nem csak a politikai élettől, hanem a közéleti szerepléstől is teljesen visszavonulok. Elhatározásomat keresztül is vittem. Itt határozottan kijelentem Neked, hogy azóta semmi féle burkolt, vagy nyílt politikai akcióban részt nem vettem. E nap után egyetlen politikai ténykedésem az volt, hogy 1946. Nov. 5-én az országos választásokat megelőzően levelet intéztem Kurkó Gyárfás országos elnök testvérünkhöz, melyben újólaj hittel tettem a magyar egység szükségessége mellett, kijelentve, hogy az erdélyi magyarságnak létkérdése a román demokrácia melletti megnyilatkozása. (Mellékelem a levél teljes szövegét.)

Fentiek következtében leghatározottabban vissza kell utasítanom azokat a vádakot is, melyek a »Világosság« f. évi június 30-i számában megjelent cikkben láttak napvilágot. Én semmi féle titkos politikai szervezetnek tagja nem voltam és nem vagyok. A »Pók« szervezet létezéséről e cikkből értesültem, sem Mániuékkal sem más politikai szervezettel, vagy idegen újságíróval soha semmi féle kapcsolatom nem volt.

Végül még annyit kívánok megemlíteni, hogy a háború alatt igen is részt vettem egy titkos szervezetben, melyet ellenállási mozgalomnak neveztünk és ezen szervezet megbízásából 1943 őszén tárgyalásokat folytattam Budapesten Dr. Demeter János, Dr. Pásztai Géza ellenállási mozgalmi tagok társaságában Szakasits Árpád magyar miniszterelnök helyettessel, Tildy Zoltán jelenlegi magyar köztársasági elnökkel és Nagy Ferenc volt magyar miniszterelnökkel, mely tárgyalások eredményeképpen 1943 őszén fentiek jelenlétében itt Kolozsváron létre hoztuk a Kisgazdapárt politikai szervezetét, azzal a kimondott céllal, hogy az akkor még legalitásban működő politikai pártban az akkor itt Kolozsváron illegálitásban levő ellenállási mozgalom tagjai tevékenységet fejthesse ki.

Ebben az időben én hazaáruló, zsidó bérenc, kommunista és orosz barátként szerepeltem a közvélemény előtt, amelynek következtében az akkori – általam a legteljesebb mértékben elítélt rezsim – üldözött. És fájdalommal állapítom meg azt, hogy ma éppen azok az emberek, kikkel akkor egyet étettem és velük szorosán együtt működtem, alaptalanul vádolnak és a közvélemény előtt igyekeznek úgy feltüntetni, mint egy megrögzött reakciót és demokrata ellenest.”

Balogh Edgár emlékirataiban a kérdésnek alig néhány sort szentelt, Unghváry Sándort kémgyanusnak és szélkakasnak minősítette: „a vidéken feltűnt »erdélyi partizánok« meg »pókok« gyermek, de adott pillanatban veszélyessé válható kísérletezéseire – véleménye szerint – le kellett csapni”.¹⁹

A Világosságban reakciónak, népellenesnek, összeesküvőnek beállított Decsy István több baloldali politikus szerint is demokratikus érzelmű és magatartású ember volt. Dr. Csögör Lajos és dr. Demeter János 1944 decemberében írt levelei is ezt igazolják. Decsyt ugyanis 1944 októberében a szovjet katonai hatóságok Kolozsvárról elvitték, és

a brassói, majd a focsani fogolytáborba szállították. Decsyt a fenti politikusok közbelépésére helyezték szabadlábra.²⁰

A következő időszakban a román nacionalizmus szorítása mind erősebbé vált. Decsy István a politikai életből teljesen kizárt, megbélyegzett emberként élt, aki kenyérkereseti lehetőséghez is alig jutott. 1948 októberében még felvették ugyan alkalmi munkára a kolozsvári vasúthoz, de 1949 januárjában elbocsájtották.

1949. március 4-én a megtört ember még tett egy próbálkozást, beadványt intézett az MNSZ Központi Végrehajtó Bizottságához, önbírálatot gyakorolt, kérte, hogy vegyék vissza a szövetség tagjainak sorába, mert többé sosem tér el az MNSZ politikai irányvonalától. A beadványt Balogh Edgár személyesen vitte Bukarestbe, de azt már tőle sem fogadták el.²¹

Íme a beadvány teljes szövege, amelyre a kérelmező választ nem kapott:

„A Romániai Magyar Népiszövetség
Központi Végrehajtó Bizottságának

Bukarest

Alulírott *Decsy István*, kolozsvári Dragalina utca 114. alatti lakos azzal a kéréssel fordulok a Romániai Magyar Népi Szövetség Központi Végrehajtó Bizottságához, hogy a Kolozs megyei tagozat által 1946. február 9-én hozott kizárási határozatát felülvizsgálni szíveskedjen és ennek eredménye képen lehetőséget nyújtani számomra, hogy a Népiszövetség tagjai sorába újólág beíratkozhassam.

Kérésem alátámasztására az alábbiakat vagyok bátor megemlíteni.

1946 évi január 28-án a kolozsvári tagozat által rendezett népgyűlésen felszólaltam és az 1/. alatt ide csatolt beszédet mondtam el. A gyűlésen tanúsított magatartásom miatt a megyei tagozat intézőbizottsága kizárt a tagok sorából.

A kizárásról sajnálattal vettem tudomást, mert a vita ellenére magam részéről mindig szükségesnek tartottam a Magyar Népi Szövetséget mint nemzetiségi tömegszervezetet és soha se gondoltam arra, hogy tagjai sorából kilépjek, vagy bár milyen más politikai szervezetben folytassak küzdelmet az itt élő magyar nép érdekeiért.

Sajnos azonban magatartásom olyan volt, hogy abból nyilván csak arra lehetett következtetni, hogy maga a Népiszövetség ellen léptem fel. Ilyen magatartásom után természetesen következmény volt a tagozatból való törlésem.

Kizárássomat követő időben rájöttem tévedésemre, mely főképpen politikai tájékozatlanságom következménye volt. Nem régen hazatért fogságomból helytelen irányban tájékoztam. Kapcsolataimat nem újítottam fel azokkal a politikai barátaimmal, akikkel a fasiszta uralom alatt együtt dolgoztam. Ennek következtében tévesen ítélt meg a helyzetet.

Ezen önbírálat hatása alatt megváltozott magatartásomnak bizonyítékát adjam az 1946 évi november havi országos választások előtt a 2/. alatt ide csatolt levelet írtam a Népiszövetség akkori elnökének, melyben kinyilvánítottam, hogy kizárássom folytán tagságom megszűnt, de a választásokon a Népiszövetséget támogatom.

Kizárássom következtében sajnós csak igen korlátozott mértékben folytathattam választási propagandát. Politikai ténykedésem pusztán csak arra szorítkozott, hogy ismeretségi körömben tagokat szerveztem. Ekkor írtam be családom öt tagját is a Népiszövetségbe.

Kizárásom óta három év telt el és mivel más politikai pártnak nem voltam tagja, nem nyílt lehetőségem a népidemokrácia megvalósításáért folytatott küzdelemben való részvételekre. Kénytelen voltam tétlenül nézni azt a harcot, amit a Népiszövetség a többi demokratikus pártokkal és különös képen a Munkáspárttal karöltve folytatott a jogegyenlőség érdekében, majd később a népidemokrácia megvalósításáért.

1948 évi október havában munkára jelentkeztem a kolozsvári C.F.R.-nél azzal az elgondolással, hogy szakszervezeti vonalon majd kínálkozik lehetőség a demokráciáért folytatott küzdelemben való részvételre. Sajnos f. év január 19-én előírányzott költség hiányában, mint ideiglenes munkást szabadságoltak, melyet az ide csatolt dovéda másolatával igazolok.

Ilyen helyzetben határoztam el magam, hogy a Magyar Népi Szövetség vezetőségéhez fordulok jelen kérelmemmel, hogy tagságom visszaadásával tegye lehetővé a szocializmusért folytatott harcban való részvételemet. Módot nyújtva ez által, hogy jóvá tehesen múltbeli tévedésemet és egyben a Népiszövetség keretén belül munkámmal bizonyíthassam, hogy a népidemokráciának lelkes harcosa tudok lenni.

Mint egyszerű közkatona, de annál keményebben kívánom szolgálni népi köztársaságunkat.

Végül legyen szabad kitérnem a fasiszta uralom alatti politikai magatartásomra, melyet röviden az alábbiakban, pusztán csak tájékoztatás céljából vázolok. Nem kívánom akkori magatartásomat érdemül felemlíteni, mert amit tettem azt meggyőződésből cselekedtem és soha se gondoltam arra, hogy abból magamnak valaha is előnyt kovácsoljak.

1941 február havától 1942. június 15-ig a városnál voltam alkalmazásban. Ekkor a hadügyminisztériumba történt feljelentés következtében állásomról lemondtam. T.i. ekkor már nyilvánosságra jutott fasiszta ellenes magatartásom és főképen az, hogy a legnagyobb mértékben helytelenítem a magyarságnak a Szovjet-Unió elleni harcban való részvételét. A feljelentésben azt hozták fel ellenem, hogy katona ellenes és kommunista vagyok. Így nem volt más lehetőségem, mint a nagyobb baj elkerülése végett lemondjak állásomról.

Ekkor megnyitottam ügyvédi irodámat és azonnal felkerestem politikai barátaimat: nevezetesen Dr. Csögör Lajost, Dr. Demeter Jánost, Dr. Fogarasi Józsefet, néhai Ferencz (Májer) Lászlót és Nagy József újságíró. Többszöri bizalmas megbeszélés után elhatároztuk, hogy politikai körünket kiszélesítjük. 1943 nyarán már nagyobb létszámú gyűléseket tartottunk és az volt a célunk, hogy az akkor már Budapesten megindult ellenállási mozgalomba Erdélyt is bekapcsoljuk. Ennek a tervnek a rendjén az említett politikai kör megbízásából Dr. Demeter János és Dr. Pásztai Gézával együtt kiküldtek Budapestre, hogy felvegyük a kapcsolatot az ellenállási mozgalom vezetőivel. Így került sor Szakasics Árpáddal, Bajcsy Zsilinszky Endrével, Tildy Zoltánnal való megbeszélésre. Tárgyalásunk eredménye képen később személyesen lehoztuk őket Kolozsvárra és itt megalakítottuk a Kisgazda Pártot kimondottan azzal a céllal, hogy az illegalitásban levő embereknek fedőszervük legyen. Tagja voltam a 7 tagú intézőbizottságnak és így egyik mozgatója lettem az akkor már eléggé komoly ellenállási mozgalomnak. Az 1944 év tavaszán mikor a pártot betiltották, egy néhányan vállaltuk az illegalitást és tovább dolgoztunk.

A felszabadulás előtt felkerestem Balogh Edgárdot, akivel Csögör Lajos hozott össze és így kapcsolódtam be a baloldali pártok megszervezési munkálataiba. Résszemre az a megbízás jutott, hogy a Néppártban vállaljak szerepet. Így lettem az ötös intéző bizottságnak tagja.

A felszabadulást követő napon mint civilt elfogtak és Fogsániba vittek. Így aztán a további munkában nem vehettem részt. A fogsáni lágerben mint propagandista, felvilágosító munkát végeztem és munkám honorálása képen 1945 május végén hazabocsájtottak.

Kérésemet még egyszer megújítva tisztelettel kérem, szíveskedjenek lehetővé tenni, hogy ismét bekapcsolódhassak a munkába.

Ígérem, hogy a jövőben sose fogok eltávolodni attól a vonaltól, melyet a Népiszövetség képvisel.

Kiváló tisztelettel:
Dr. Decsy István''

A későbbiekben a politikai helyzet kisebbségi szempontból tovább romlott. Az 1950-es években az MNSZ-ben az erdélyi magyarság nemzetiségi érdekvédelméről már alig esett szó. 1950 januárjában Kacsó Sándor országos elnök megállapította, hogy: „Sikerült kiszabadítanunk szervezeteinket az elvtelen magyar egység alattomos hínárjából ...ez volt az alapfeltétele annak, hogy szervezetünk valóban ...a szocializmus építésében érdekelt dolgozók szervezete lehessen. Ez ma nemzetiségi tömegszervezetünk legnagyobb feladata...”²²

1953-ban a román nacionalizmus elérkezettnek látta az időt a szervezet megsemmisítésére. Gheorghe Gheorghiu-Dej pártfőtítkár ez év januárjában bejelentette, hogy Romániában a nemzetiségi kérdést megoldották, külön magyar nemzetiségi szervezet felesleges, az MNSZ-t feloszlatták.

Jegyzetek

- 1 *Katona Szabó István*: A nagy remények kora (Erdélyi demokrácia 1944–1948) I. Budapest, 1990. 284.
- 2 *Balogh Edgár*: Férfimunka. Emlékirat 1945–1955. Budapest, 1986. 121.
- 3 Világosság (Kolozsvár), 1945. november 21.
- 4 Uo.
- 5 *Beke Mihály András*: Illúziók kora Erdély. Párbeszéd Beke Györggyel Erdély ismeretlen tegnapijáról. Budapest, 1993. 52.
- 6 *Domokos Pál Péter*: Rendületlenül... Márton Áron Erdély püspöke. Budapest, 1989. 245–252.
- 7 Dr. Decsy István napirendi javaslata az MNSZ népgyűlésén (1946. január 28.) (A fenti eredeti irat, valamint a 14., 16., 18., 20. és 21. szám alatt jelzett eredeti iratok a szerző birtokában vannak.)
- 8 *Katona Szabó István*: i. m. 400.
- 9 *Balogh Edgár*: i. m. 131–132.
- 10 Márton Áron a százas intézőbizottság marosvásárhelyi nyilatkozatára utalt.
- 11 *Domokos Pál Péter*: i. m. 250.
- 12 *Balogh Edgár*: i. m. 145.
- 13 Uo.
- 14 Decsy István levele Kurkó Gyárfásnak és Demeter Jánosnak (1946. február 1.)

„Dr. Demeter János úrnak

A Romániai Magyar Népi Szövetség Kolozsvári Szervezetének
Elnöke

Kedves Jancsi!

A kolozsvári szervezet f. hó 28-n tartott népgyűlésén lezajlott eseményekkel kapcsolatban a Népi-szövetség elnökéhez írt levelemben ilyen módon írásban is le kívántam szögezni álláspontomat a magyar egység kérdésében, melynek másolatát mellékelten részedre is megküldöm. Ezt azért tartom szükségesnek, mert Te vagy a helyi szervezet felelős vezetője és az események az általad vezetett gyűlésen következtek be.

Dr. Decsy István''

- 15 Balogh Edgár: i. m. 171.
- 16 Decsy István levele Kurkó Gyárfásnak (1946. november 5.)
- 17 1946. június 30-án az MNSZ székelyudvarhelyi kongresszusát követően provokátorok Lövétén meggyilkolták a szövetség egyik helyi emberét.
- 18 Decsy István levele Balogh Edgárnak (1947. június 30.)
- 19 Balogh Edgár: i. m. 216.
- 20 Demeter János levele (1944. december 1.) „Kedves Jancsi! Mindenekelőtt üdvözöllek és egyben egy szívességre kérek. Két kolozsvári barátunk ott van a brassói lágerben, dr. Decsi István, aki a békepárt megbízásából részt vett a kisgazdapárt szervezkedésében és Brugovitzky József ügyvédtársam, akit annak idején a Gestapo részben miattam, aki elszöktem és részben u.n. zsidóbarát magatartása miatt letartóztatott. A régi listán, amit a párt küldött rajta voltak. Kérek tégy meg mindent szabadlábrahelyezésük érdekében. Üdv. János.”
- Dr. Csögör Lajos levele (1944. december 2.) „Kedves János! Dr. Decsi István barátunk, aki a Független Kisgazdapárt szervezésében 1943 nyarától kezdve a mi közreműködésünkkel együtt résztvett – az utcáról vitték el Kolozsvár felszabadítása után pár nappal. Dr. Decsi becsületes demokrata érzelmű ember, aki a mi megítélésünk szerint feltétlen megérdemli, hogy ügyében eljárjatok s mielőbb szabadlábra kerüljön. Nagyon kérek János, hogy legyetek segítségére. Szívességed előre is köszönve szeretettel ölel Dr. Csögör Lajos.”
- A levelek címzettje feltételezhetően Vincze János, az RKP Brassó Tartományi Bizottságának nagy hatalmú titkára. Később budapesti román követ, majd helyettes belügyminiszter volt. 1989-ben a Magyar Nemzetiségű Román Dolgozók Tanácsának alelnöke lett.
- 21 Decsy István beadványa az MNSZ-hez (1949. március 4.) és Balogh Edgár levele Decsy Istvánhoz (1949. április 16.)

„Dr. Decsi István
CLUJ, Str. Drágálinea 114.

Megérdeklődvén ügyedet, a Magyar Népi Szövetség bukaresti központjában azt a választ kaptam, hogy közvetítéssel nem fogadnak el személyi beadványt, tekintettel, hogy erre vonatkozólag a káderosztálynak szigorú szabályzata van.

Ezért tisztelettel visszaszármatatom Bukarestből visszahozott beadványodat a mellékletekkel együtt, amelyeket tehát közvetlenül kell a MNSz kolozsmegyei szervezetének káderosztálya útján be-terjeszteni. Remélem, hogy ügyed kedvezően intéződik el.

Tisztelettel: Balogh Edgár”

- 22 *Kacsó Sándor*: A sovinszta-nacionalista maradványok elleni küzdelem további feladatai. Romániai Magyar Szó Naptára, 1950.